

[Orla Møller.]

syn til at få øje på sorte skyer i tilværelsen, men når hr. Chr. Christensen fandt nogle meget sorte skyer i den hidtidige skolelov og i praksis over for de mindre skoler, vil jeg godt gøre opmærksom på, at hvis man havde læst det forslag igennem, som blev fremsat af den socialdemokratiske regering, så ville man have set, at det med hensyn til den positive holdning til de små skoler er nøjagtigt som det forslag, undervisningsministeren her har fremsat.

Jeg finder det også rigtigt at betone, at der er problemer i forbindelse med at være positivt indstillet over for de mindre skoler, for det kan medføre en uretfærdighed over for mange andre skoler; derfor er det en nødvendighed, at der gennemføres nogle ordninger som dem, der er foreslået af ministeren. Men jeg tror ikke, at noget parti her i folketinget skal tage patent på at være det mest venlige over for at bevare miljøerne i de mindre skoledistrikter. Det har også forhandlingen i dag vist at vi er nogenlunde enige om.

Flygaard (DR):

Ministeren kom med nogle bemærkninger vedrørende de økonomiske konsekvenser af at følge den tankegang op, som hr. Bilgrav-Nielsen og undertegnede har gjort os til talsmænd for. Jeg vil gerne spørge ministeren i den forbindelse, hvor den økonomiske problematik ligger. Hvis man i øvrigt opfylder de regler, der er med hensyn til elevtal, bliver der jo bare tilbage spørgsmålet, om det er de 75 pct., der skal til for at køre en ordning igennem, eller det er de 51 pct., der skal til for at køre en ordning igennem, og dér forekommer det i hvert fald mig ud fra et demokratisk synspunkt noget urimeligt at forlange 75 pct., ligesom det forekommer mig urimeligt at forlange, at så mange skal begære en afstemning, for at en sådan kan finde sted.

Undervisningsministeren (Tove Nielsen):

Jeg skal ikke gå ind i en debat på nuværende tidspunkt, om det skal være den ene eller den anden procentsats, det synes jeg ærlig talt man kunne bruge udvalgmøderne til. Jeg mener, vi er nået frem til en fornuftig løsning, og jeg skal blot føje noget til, jeg glemte, sidst jeg var heroppe.

Hr. Flygaard kunne ikke rigtig forstå bestemmelsen om, at hvis man havde stemt om, at en skole skulle bestå, og der så var gået op imod de 8 år, kunne en ny kommunalbestyrelse vedtage, at nu skulle skolen ophøre.

Dertil vil jeg gerne sige, at skolespørgsmål vel er af de spørgsmål, som i allerhøjeste grad indgår i debatten ude omkring i de kommunale enheder. Det er i høj grad et spørgsmål, som bliver diskuteret bl. a. også i kommunale valgkampe, og skulle man frygte, at en ny kommunalbestyrelse skulle have i tankerne at nedlægge en skole, som forældrene synes kører på en virkelig god og fornuftig måde, er der kun det at sige, at så må man virkelig gøre alt, hvad man kan, for at satse på at få de folk ind i kommunalbestyrelsen, som har den samme indstilling.

Så synes jeg ærlig talt, vi skulle slutte denne debat i fredsommelighed, for det er glædeligt, at alle partier er enige om at styrke de små skolers beståen.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Bay):

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til undervisningsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ophævelse af lov om dødsstraf for visse handlinger begået under krig eller fjendtlig besættelse og om ændring af militær straffelov [af Tastesen m. fl.].

(Lovforslaget (nr. 114) findes i tillæg A. sp. 2161, fremsættelsen i tidenden sp. 3018).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Justitsministeren (Nathalie Lind):

Det forslag til lov om ophævelse af bestemmelserne om dødsstraf, der nu er fremsat af hr. Tastesen og andre medlemmer af

[Justitsministeren.]

den socialdemokratiske folketingsgruppe, svarer jo ganske til det forslag, som min forgænger, hr. Karl Hjortnæs, fremsatte i efteråret 1973.

Dette forslag bortfaldt som følge af folketingsvalget i december 1973, men nåede forinden at blive undergivet første behandling her i tinget. Som det måske erindres, gav jeg under førstebehandlingen udtryk for en positiv holdning til forslaget, men oplyste samtidig, at der i min gruppe var forskellige opfattelser. Jeg kan gentage, at i min grundholdning er jeg positivt indstillet over for forslaget.

Jeg skal ikke gå nærmere ind på dets indhold, men blot nævne, at forslaget rejser fundamentale og principielle spørgsmål, hvorom der naturligt er og må være delte meninger. Der er næppe nogen, der i dag vil gå ind for anvendelse af dødsstraf under normale forhold, men spørgsmålet er mere vanskeligt, når det drejer sig om anvendelse af dødsstraf under helt ekstraordinære forhold som krig eller fjendtlig besættelse.

Det er efter min opfattelse rimeligt, at også det nye folketing får lejlighed til at drøfte disse principielle og vanskelige spørgsmål, som forslaget indebærer. Ingen kan jo heller vide, om der blandt de nuværende medlemmer af tinget er samme opfattelse af dette store principspørgsmål, som der var i det folketing, der trådte sammen i oktober måned 1973, og ud fra denne baggrund har jeg intet imod, at forslaget fremsættes til debat.

Anden næstformand (Bay):

Hr. Tastesen har ordet. Jeg forstår, at justitsministeren og hr. Tastesen har byttet plads.

Ønsker justitsministeren ordet igen?

Justitsministeren (Nathalie Lind):

Jeg vil gerne have ordet til forretningsordenen og gøre opmærksom på, at vi ikke har byttet plads. I dette tilfælde er det ordføreren for forslagsstillerne, der har, om jeg så må sige, ministerens rolle, og jeg optræder og afgiver regeringens erklæring om sagen. Det er ganske i overensstemmelse med almindelig praksis.

Anden næstformand (Bay):

Jeg forstår, jeg må sige undskyld, men andre har begået fejlen.

Gede (FP):

Også i denne sag er fremskridtspartiets medlemmer frit stillet, og hver enkelt vil stemme efter overbevisning.

Jeg finder ikke nogen anledning til at gentage alle de argumenter for og imod den dødsstraf, der endnu er tilbage her i landet, som er blevet gentaget i én uendelighed.

Jeg finder derimod anledning til at gøre opmærksom på et nyt argument, som man måske skulle tage med ind i debatten. Jeg tænker på massakren i München og den i Tel Avivs lufthavn, altså tilfælde, hvor alvorlige forbrydelser er blevet foretaget af en større international bande eller organisation, hvad man nu foretrækker at kalde det. Der har det jo vist sig, at der i sådanne tilfælde vil være en fare for, at en længere fængselsstraf til forbryderne let kan gå hen og medføre nye forbrydelser, som kan føre til tab af menneskeliv, nemlig disse befrielsesforsøg ved hjælp af gidseltagning og trussel om drab på disse gidsler.

Jeg skal blot henstille, at man ved sagens videre behandling og under udvalgsbehandlingen tager dette argument med i betragtning.

Mette Madson (V):

At tage stilling til et lovforslag om dødsstraf er vel den alvorligste afgørelse, man som folketingsmedlem kan blive stillet over for. Derfor vil vi ved den endelige afstemning se, at medlemmer med samme politiske indstilling har modsat syn på spørgsmålet om dødsstraf. Sådan er det da også i venstres gruppe, og derfor vil fru Kirsten Sparre Andersen tale for den del af gruppen, der tilslutter sig det foreliggende lovforslag, medens jeg taler for den del, der går imod.

Jeg vil gerne til indledning understrege, at denne min eller vor indstilling til dødsstraf kun vedrører det, der udtrykkelig står i lovforslaget, og som gælder for både den militære og borgerlige straffelov, nemlig visse handlinger begået under krig eller fjendtlig besættelse.

Da dødsstraf efter den borgerlige straffelov blev afskaffet i Danmark i 1930, var det

[Mette Madsen.]

som led i den store straffelovsændring, og jeg har indtrykket af, at danskerne i de frede- lige 1930'ere stort set fandt loven tilfreds- stillende.

Men efter at vi i årene 1940-45 havde oplevet begivenheder, som man i 1930 ikke havde kunnet forestille sig, stod det danske folketing i maj 1945 i den situation, at man med tilbagevirkende kraft måtte genindføre straffelovens alvorligste sanktion: straffen til døden.

Læser man Folketingets Forhandlinger fra maj 1945 eller beretninger fra daværende folketingsmedlemmer, får man et klart billede af den samvittighedskonflikt, nødvendigheden af dette skridt måtte bringe disse vore kolleger fra dengang i. Vi ønsker alle sammen i dag at tro, at en lignende situation aldrig vil opstå igen, men nogen garanti herfor er der ingen der kan give os.

Derfor ønsker vi ikke at medvirke til at fjerne bestemmelsen om dødsstraf hverken i den borgerlige eller i den militære straffelov, fordi den jo kun gælder i de yderst ekstreme tilfælde, hvor man alligevel ville få brug for at genindføre den og dermed sætte fremtidige medlemmer af dette ting i samme menneskeligt svære situation som i 1945.

Lad mig lige til slut knytte et par bemærkninger til begrundelsen for lovforslaget. Der står her, at ifølge en FN-rapport har 9 FN-lande plus senere Sverige plus Vesttyskland afskaffet dødsstraffen. De øvrige lande, man tager til indtægt for forslaget, er foruden Island Colombia, Costa Rica, Den dominikanske Republik, Equador, Uruguay og Venezuela. Det må vist have mindst lige så stor vægt for min argumentation, at lande, der ligger os så nær som Frankrig, Schweiz, Storbritannien, Irland og Norge, stadig har dødsstraf under krigsforhold.

Kirsten Sparre Andersen (V):

Som allerede nævnt af fru Mette Madsen står venstres gruppe delt i vor indstilling til det foreliggende lovforslag.

Jeg er af den principielle indstilling, at man ikke selv under de mest ekstreme situationer i et retssamfund som det danske moralsk kan forsvare anvendelse af dødsstraf, et synspunkt, som deles af en stor del

af venstres gruppe. Derfor forstår jeg alligevel udmærket, hvorfor mange i dag ikke ønsker at fjerne og at man i 1952 indførte bestemmelsen om dødsstraf i visse ekstreme tilfælde. Den situation, hvor man i 1945 indførte dødsstraf med tilbagevirkende kraft, ønsker man ikke at et dansk folketing skal komme i igen.

Det argument har dog ikke været tilstrækkelig tungtvejende for mig. Jeg mener, at man bedre kan modstå en folkestemning om dødsstraf, hvis der ikke i gældende lov findes nogen mulighed for den form for straf. Det har fra mange sider været fremført, at dødsstraf i de tilfælde, hvor den kan anvendes efter gældende lov, ikke vil have nogen præventiv virkning. Det synspunkt deler jeg, og det har også været med i mine overvejelser.

I det foreliggende lovforslag er det ikke alene fra den borgerlige straffelov, man ønsker at fjerne muligheden for dødsstraf, denne mulighed skal også fjernes fra den militære straffelov. Jeg har været noget i tvivl: kan man i krigstid undvære en mulighed for idømmelse af dødsstraf inden for militæret? Jeg er dog endt med, at det må være min principielle indstilling, der også her må være udslagsgivende for mig.

Da en lang række argumenter — som anført af hr. Gede — allerede har været fremlagt, da dette lovforslag var til behandling for ca. et halvt år siden, vil jeg indskrænke mig til med disse ord at give udtryk for min positive indstilling.

Lone Dybkjær (RV):

Jeg tror, mange her i landet, men selvfølgelig især de, der ikke har oplevet krigen 1940-45 eller i hvert fald var meget unge dengang, vil reagere på denne titel: lov om afskaffelse af dødsstraf, med at sige: ja men har vi da dødsstraf her i landet? Det er, som om denne lov fra 1952 slet ikke er forenelig med dansk retspleje og straffelovgivning.

I det radikale venstre er vi da også af den opfattelse, at dødsstraffen bør afskaffes, således som det også fremgik af den tidligere radikale ordførers, hr. Nordqvists, indlæg ved den førstebehandling af lovforslaget, der fandt sted i efteråret.

Jeg skal i øvrigt henvise til de bemærkninger, der faldt her, og til de bemærknin-

[Lone Dybkjær.]

ger, fru Nathalie Lind fremsatte på daværende tidspunkt.

Når det er sagt, skal det også siges, at jeg er klar over den række af betænkeligheder, der fra flere sider er rejst og vil blive rejst om dette spørgsmål. Jeg har netop derfor læst Folketingets Forhandlinger fra 1952, hvoraf det bl. a. fremgår, at det radikale venstre også i 1952 anbefalede, at man stemte imod dødsstraffens indførelse. Jeg skal tillade mig at citere herfra dels et citat af professor Le Maire fra den radikale ordførers tale, dels et citat fra denne tale. Le Maire siger:

„ . . vi står her ved lovgivningsbeføjelsens yderste grænse. Vi kan sige, hvis vi vil tale højtideligt, at vi i og for sig står ved grænsen mellem det menneskelige og det guddommelige. Det er en religiøs — eller etisk — betragtning, jeg her lægger til grund; men det er heller ikke noget almindeligt femøresspørgsmål, om man kan tage en medborgers liv.“

Jeg skal fortsætte med at sige, hvad den radikale ordfører sagde dengang:

„Nej, tanken om nu at genindføre dødsstraffen i den borgerlige straffelov, efter at denne var blevet renset derfor allerede i 1930, er så sandelig ikke noget femøressanliggende. Jeg kan ikke se rettere, end at ærede medlemmer, som stemmer for denne atavisme — det har jeg vist lov at kalde dødsstraffens genindførelse — påtager sig et for tungt ansvar. Jeg advarer indtrængende mod dette. Det er som påvist i åben modstrid med den tankegang, der behersker internationale kriminalistkredse, det er i strid med det bedste i vort eget folks livsopfattelse, og det vil til syvende og sidst være virkningsløst over for det formål, man mener at tjene.“

Hverken argumenterne fra dengang for dødsstraffen eller senere argumenter har overbevist mig eller den radikale gruppe, og vi anbefaler derfor lovforslaget til vedtagelse og går altså ind for, at dødsstraffen afskaffes her i landet.

Hans Toft (KF):

Spørgsmålet om dødsstraffen vedrører en række enkeltbestemmelser såvel i den militære som i den civile straffelov, og forslagsstillerne har ønsket, at der skulle være lejlighed til en stillingtagen ud fra et ganske principielt synspunkt. Heri er jeg enig, men jeg synes, det samtidig må betones, som også justitsministeren gjorde det, at der jo kun er tale om, at vi har en lov, der giver mulighed for dødsstraf i krigstid, og at der vel ikke er noget parti eller nogen personer her i folketinget, der ønsker en dødsstraf også i fredstid.

Men det er jo ikke første gang, folketinget har behandlet et forslag om afskaffelse af dødsstraffen, og her tænker jeg ikke på forslaget fremsættelse i fjor. Det bliver heller ikke første gang, folketinget afskaffer en sådan lov om dødsstraf, hvis dette lovforslag gennemføres. Flere talere har været inde på det; det skete sidst i 1930, efter at man havde haft en indgående diskussion i forbindelse med den store straffelovsændring dengang. Der var altså noget, der fik folketinget til at afskaffe dødsstraffen i 1930, men der var altså også noget, der fik folketinget til at genindføre dødsstraffen med tilbagevirkende kraft, dengang landet igen kom ud i en krigssituation. Efter en 15 års udvikling, som da havde fundet sted fra 1930 til 1945 også i den hjemlige kriminalpolitik i retning af mere menneskelige strafferammer, som jeg gerne vil betone jeg heller ikke mener dødsstraffen indbefattes i, ja, så vedtog folketinget altså igen i denne usædvanlige situation at genindføre dødsstraffen, og nu med tilbagevirkende kraft, altså en endnu kraftigere reaktionsform end den, man havde afskaffet 15 år tidligere.

Jeg synes, det siger noget om de ganske unormale tilstande, som spirer frem i en krigs kølvand. Vi ved fra 1945, hvordan folkestemningen var — og efter al sandsynlighed også vil blive i en tilsvarende situation. Vi ved, at der i en krigssituation vil være endog meget stor tendens til selvtægt over for disse vel nok grovest tænkelige forbry-

[Hans Toff.]

delse, hvis ikke den straf kan idømmes, som de meget stærke folkestemninger vil gøre krav på. Det er forbrydelser, hvis særlige farlighed nok ryster den almindelige retsbevidsthed i ethvert samfund.

Jeg vil godt her, som jeg gjorde det under førstebehandlingen i fjor, minde om, hvad nok en af vore allerstørste straffelovsekspertter, den tidligere folketingets ombudsmand, dr. jur. Stephan Hurwitz, skrev i Ugeskrift for Retsvæsen 1945; jeg citerer fra Folketingstidende 1973-74, 1. samling, sp. 810:

„De grunde, der ligger bag kravet om dødsstraf for forræderi og lignende rygngreb på landsmænd under krigsforhold, er for det første sådanne, der har sammenhæng med disse forbrydelsers særlige farlighed, herunder den voldsomhed, hvormed de ryster den almindelige retsbevidsthed. Men hertil kommer deres sammenkædning med fjendtlige handlinger, som mødes med krigens eller partisankrigens våben. Den almindelige bevidsthed er indstillet på, at prisen i denne kamp er livet. Retsopgøret med stikkere og drabsmænd i fjendens tjeneste har psykologisk set træk af en forlænget krigsførelse. Også dette forklarer, at retsfølelsen her i langt højere grad end ved normal retsforfølgning leder til dødsstraf som den naturlige sanktion.“

Den konservative gruppe er som sagt modstander af dødsstraf i fredstid, men vi kan ikke være dem, der påtager os ansvaret for, at vi igen en gang skal indføre en lov om dødsstraf med tilbagevirkende kraft. Næste gang bliver det tilmed med de erfaringer og erindringer, vi har fra sidste gang det skete, i 1945. Dette er i hvert fald en tilstand — hvis man skal til at gennemføre den igen — som et retssamfund under ingen omstændigheder kan acceptere. Vi er mange her i folketinget, som ikke har oplevet situationen i 1945, men som har haft mulighed for at læse os til den debat, der fandt sted dengang. Vi er også mange, der, og specielt med denne behandling i erindring, ikke vil udsætte hverken os selv eller andre for igen at skulle komme i en lignende situation.

Fru Kirsten Sparre Andersen var inde på, at man var bedre stillet over for disse folkebevægelser, som eventuelt vil rejse sig, hvis man ikke har en straffelovsbestemmelse, der kan give dødsstraf i disse specielle situatio-

ner i krigstid. Ja men jeg ved ikke, hvordan man skal argumentere på den måde, for man har ikke nogen praksis at holde sig til, fordi praksis siger det stik modsatte. Hvad var det, der skete i 1945? Da havde man jo ikke bestemmelsen om dødsstraf, og det var, fordi man ikke havde den, at man gennemførte den, selvfølgelig. Men hvilke folkestemninger var det, der skulle til, for at man genindførte dødsstraffen og oven i købet med tilbagevirkende kraft? Det var, da der rejste sig stemninger ude i landet om, at man ville oprette standretter og foretage selvtægt. Så sagde man: så er det bedre, at de kommer under domstolens behandling, at de får den retssikkerhed, som enhver forbryder, uanset hvilken forbrydelse her i samfundet han begår, har krav på, og at det ikke sker ved en standret, hvor det bliver tilfældighedernes spil, der bliver afgørende for, hvilken dom den enkelte vil få.

Jeg tror altså, man må tænke sig en ekstra gang om, før man træffer beslutning, og jeg tror også, man skal prøve at tænke sig en ekstra gang om, om der virkelig er tale om, at man aldrig nogen sinde kan forestille sig en tilsvarende situation som den, der opstod i 1945. Nogle vil sige: den situation opstår aldrig mere. Ja men hvis det er krigen, man tænker på, hvis ikke krigen opstår mere, så har vi heller ikke nogen brug for den pågældende straffebestemmelse, for den gælder kun i krigstilfælde. Men hvis krigen opstår igen, så beder jeg om endnu en gang, at de, der nu går ind for dødsstraffens ophævelse i krigstilfælde, endnu en gang måske også prøver at bløde tilbage i debatten, som man havde i 1945.

Poul Boeg (CD):

Jeg vil gerne allerførst udtrykke mit partis respekt og forståelse for de gode, humane intentioner, der ligger bag ved dette forslag. Det er jo centralt, som det er blevet sagt fra flere sider, at det spørgsmål, der her er rejst, er den alvorligste afgørelse, som vi kan komme til at stå over for.

Når det er sagt, må jeg på den anden side tilføje, at vi alligevel nærer visse betænkeligheder ved det foreliggende forslag. De betænkeligheder er faktisk allerede kommet til udtryk fra anden side, og jeg kan såmænd derfor i det væsentlige nøjes med at henholde mig til, hvad andre ordførere har

[Poul Boeg.]

sagt før mig, dels fru Mette Madsen på en del af venstres vegne, der jo bl. a. som et efter min mening slående argument henviste til sammenligningen med andre lande, og hvilke lande det var, der har den retstilstand, vi har, og hvilke lande man kunne henvise til der ikke havde den.

Men ikke mindst vil jeg også henvise til det indlæg, vi lige hørte fra den konservative ordfører. Efter vor opfattelse ramte han noget helt centralt, som mit parti kan slutte sig til, og jeg skal derfor ikke tage tid med at gentage det, men vil blot specielt trække frem dette med, at det jo er en regel, der kun gælder i krigstid. Hvis man i en sådan situation mener, at man skal have den, så er det uhensigtsmæssigt, at den ikke er der allerede, og der kan jo i og for sig ikke ske nogen skade ved det rent tekniske, at den, om jeg så må sige, står i lovboegerne i andre perioder, for dér kan den alligevel ikke komme til anvendelse.

Ud fra disse synspunkter er vi i min gruppe overvejende tilbøjelige til at gå imod det foreliggende forslag. Vi nærer også visse bekymringer i retning af, om der i dette kunne ligge en spire til en vis manglende respekt for hele militæret, når man på denne måde ændrer den militære straffelov. På den anden side er vi naturligvis indstillet på at se på det under udvalgsbehandlingen og træffe vor endelige beslutning i lyset af, hvad der kommer frem dér, og det vil utvivlsomt i mit parti som i så mange andre ende med at gå sådan, at man her, hvor det drejer sig om et så udpræget menneskeligt spørgsmål og vel ikke et egentligt politisk spørgsmål, vil se, at forskellige opfattelser kan komme til udtryk, når vi til sin tid skal stemme om det. Men tendensen i mit parti er altså at gå imod forslaget.

Bracher (KrF):

Nu kan man jo ikke sige, det er noget dagsaktuelt problem, der er rejst i dette forslag; det er understreget flere gange, at den lovbestemmelse, der findes, kun gælder i krigstid, og der sker jo ikke nogen skade i og for sig ved at lade den stå en tid endnu. Det er jo bekendtgjort i bemærkningerne, at FN arbejder med denne sag, og at der efterhånden er flere lande, der har ophævet dødsstrafbestemmelserne, også nogle af vore

nabolande, og efterhånden vil der vel blive flere og flere.

Men skal vi tage stilling til det, må vi selvfølgelig gøre det, og det vil vi da også gøre i vor gruppe, selv om vi endnu ikke har nogen klar stilling til selve spørgsmålet og nok står noget deit. Rent følelsesmæssigt vil vi selvfølgelig alle sammen stille os på det standpunkt, at vi ønsker ikke at udslætte liv på nogen måde, men fornuftmæssigt kan man måske nok komme i den situation; den kom jo altså under krigen, under besættelsen, og derfor lovbestemmelsen i 1952 med tilbagevirkende kraft, og det kunne vel tænkes, at vi kommer i samme situation igen. Man kan jo ikke helt se bort fra, at den situation, som hr. Gede omtalte, kan opstå og man måske dér kunne have brug for en sådan bestemmelse. Og måske er der også nogen præventiv virkning i selve lovbestemmelsen.

Når det gælder selve vor stillingtagen, vil vi altså foreløbig stille vor gruppe helt frit. Vi vil selvfølgelig behandle lovforslaget med velvilje i udvalget og så senere tage stilling til, hvordan vi enkeltvis vil stå over for selve afgørelsen.

Hanne Reintoft (DKP):

Vi kan i princippet støtte dette lovforslag, selv om vi gerne vil knytte nogle kommentarer til det.

Vi er enige i uhensigtsmæssigheden af at give love, ikke mindst straffelove, med tilbagevirkende kraft, men jeg synes også, vi må erkende, at det, der skete under besættelsen, kan blive et afgørende krav i befolkningen, som det er ikke alene svært, men også umuligt at afvise.

Jeg synes dog, det er ligesom lidt for let at sige, at det, vi vedtog i 1945, blot var en lov med tilbagevirkende kraft, for vi var dog i den situation, at hverken regering eller folketing eller landets love havde været i kraft de sidste år; derfor må man nok sige, at det var en anden situation, end at folketinget blot bagud begynder at revidere sin opfattelse.

Vi deler også den opfattelse, at den militære straffelov og den borgerlige straffelov i principperne må følge hinanden, og vi ser meget gerne resterne af gammel militarisme og undertrykken afskaffet også i vor militære straffelovgivning, ikke mindst i et mili-

[Hanns Reintoft.]
 tær, der beklageligvis ofte formulerer, at det er dets hovedopgave både nationalt og internationalt at kæmpe for de besiddendes interesser.

Vi er ganske enige i — og det må man være, hvis man kender en smule til det — at dødsstraffens generalpræventive virkning er lig nul. Al kriminologisk forskning viser, at generalprævention i det hele taget ikke har megen virkning, og at man mange gange blot har brugt dette argument for at øge strafferammerne.

Det er altså vor opfattelse, at kriminalitet, også alvorlig kriminalitet, i et normalt samfund ikke kan medføre, at man mister retten til sit liv, og vi finder selvfølgelig, at hele dødsstrafprocessen er uværdig for hele samfundet og selvfølgelig grusom over for den dømte.

Når det er sagt, er der alligevel et par ting, som vi finder bør understreges, for vi vil ikke sige, det er sådan, at vi ikke mener, man nogen sinde kan forbryde sit liv. Det er vores opfattelse, at de, der gav ordre til masseudryddelsen i Hitlers dødslejre, de, der for få år siden gav ordre til, at man myrdede 500.000 mennesker i Indonesien på 3 uger, de, der lige nu har sørget for, at der blev myrdet 80.000 mennesker i Chile, og de, der har bombet Vietnamlandsbyer ud, alle disse mener vi har tabt retten til deres liv, og vi mener i hvert tilfælde, at man må underkaste sig folkets domstol. Jeg siger det ikke for at dramatisere, for det er lykkeligvis ikke dansk ret og situation lige nu, og vi mener, at som det er i Danmark for øjeblikket, da vil vi støtte det socialdemokratiske forslag, fordi vi finder det menneskeligt og rigtigt.

Jeg vil dog samtidig gerne opfordre til, at vi ikke i denne debat forfalder til pladderhumane floskler og en vis følelse af selvglæde over, at vi er så menneskelige. Ét er nemlig at afskaffe dødsstraffen, et andet er, hvad man sætter i stedet. Det er nævnt flere gange her, at man har afskaffet dødsstraffen f. eks. i Vesttyskland og Sverige. Jeg ved ikke, om Vesttysklands forsøg med mennesker, hjerneoperation på Ulrike Baader-Meinhof o. lign., der er politisk kriminelle, jeg ved ikke, om det er mere humant end en dødsstraf. Jeg ved ikke, om de betonbunkers med isoleringsceller, de har i Sverige, som jeg blev meget rystet da jeg så , er

humane straffeforanstaltninger, og om man egentlig er så human, når man sætter det i stedet for.

Jeg ved ikke, hvor mange der har set vores egen livstidsgang ude på Vridsløselille statsfængsel. Det er selvfølgelig nok bedre end dødsstraf, men jeg tror ikke et øjeblik, vi skal forfalde til at tro, at vi har en human strafferetspleje af den grund. Hvis vi erstatter en umenneskelig dødsstraf med noget, må den erstattes med noget andet end et umenneskeligt liv. Dødsstraffens afskaffelse må betyde en eksistens for dem, der i stedet for fængsles på livstid.

Lad mig så til slut sige, at en menneskelig strafferetspleje er tegn på høj menneskelig og etisk standard i vort samfund, og jeg tror netop, at folkettinget må være meget opmærksom på det og gå i spidsen med det, for stemninger kan meget let opstå i en befolkning også ved mindre alvorlig kriminalitet, hvor man kræver straffene skærpet, hvor der må være en politisk bevidsthed i de ledende organer, i et land, der sætter stop for og sørger for, at menneskeligheden er til stede.

Flygaard (DR):

Hovedparten af retsforbundets folketingsgruppe finder, at dødsstraf af etiske grunde ikke bør anvendes som straf for nogen i vore to straffelove nævnte forbrydelser. Ej heller vi kan se hverken generalpræventive eller specialpræventive grunde til at opretholde dødsstraf overhovedet i vor straffelovgivning. Livsvarigt fængsel må være afskrækkende nok til at afholde eventuelle potentielle lovovertrædere fra deres forehavende.

Et mindretal, Flygaard, deler ikke lovforslagets opfattelse og mener, at den nuværende lovgivning skal fortsætte på det pågældende område.

Ordføreren for forslagsstillerne (Tastesen)

(S):

På socialdemokratiets vegne takker jeg for den forholdsvis positive modtagelse, forslaget har fået. Takken gælder også dem, som har givet negative synspunkter over for forslaget til kende. Baggrunden for, at vi har fremsat forslaget, er jo netop at give folkettinget anledning til en principiel stillingtagen så mange år efter, at man sidst havde lejlighed hertil, nemlig i 1952.

[Tastesen.]

Forslaget er, ligesom det forslag, der blev fremsat af den socialdemokratiske regering sidste efterår, til fri forhandling, og vi vil jo nok, som det også er fremgået af debatten her, komme ud for, at der stemmes forskelligt i de forskellige partier. Jeg forstår også, og jeg er glad for, at ministeren bakker det synspunkt op — at regeringen i givet fald kan modtage det, hvis der er et flertal herfor i folketinget.

Motiveringen for vort forslag er jo det løfte, som forsvarsministeren og justitsministeren gav folketingets retsudvalg i sidste folketingssamling om et samlet kompleks; afskaffelse af dødsstraffen både i den militære straffelov og straffelovstillægget fra 1952 måtte ske samtidig, og dette løfte søgte man at imødekomme i efteråret, men på grund af valget bortfaldt forslaget. Den nye regering har ikke følt sig foranlediget til at tage det op, og derfor er forslaget kommet fra socialdemokratiets side.

Nu forstår jeg, at der skulle være enighed om i det mindste, at vi ikke skal have dødsstraf i fredstid. Jeg kunne dog på hr. Gedes forstå, at visse situationer efter hans opfattelse kunne give anledning til, at man burde have dødsstraf, så når hr. Hans Toft siger, at ingen tænker sig dødsstraf indført i fredstid, må jeg mene, at hr. Gedes udtalelser godt kunne tyde på noget i denne retning over for visse begivenheder, visse situationer; men det er naturligvis et standpunkt, der må stå for hr. Gedes egen regning.

Det stærkeste argument imod at gennemføre dette lovforslag er risikoen for, at vi tvinges ud i den situation, at vi må indføre en lovgivning med tilbagevirkende kraft. Nu er der jo ingen, der siger, at historien vil gentage sig lige nøjagtig på samme måde, som det var tilfældet ved krigens ophør i 1945, og som det var tilfældet under besættelsen.

Det, der skete, var jo, at denne lov med tilbagevirkende kraft førte til, at der blev afsagt 78 dødsdomme herhjemme i Danmark, de 46 blev fuldbyrdet. Hvis man ville give sig til at analysere, hvem det var, der blev dødsdømt, og hvem det var, der blev benådet, ville man kunne trække en grænse, der nogenlunde ville gå sådan, at håndlangerne, de, der udførte det beskidte arbejde direkte, deres sager var så ukomplicerede, at de gik hurtigt igennem retsmaskineriet, og

det var dem, som ikke blev benådet, det var dem, dødsstraffen blev fuldbyrdet over for. Men de, der stod som bagmænd, som var hjernen bag ved det, deres sager var mere komplicerede, retssagerne tog længere tid, og resultatet var, at den forståelige hævnfølelse, der var i befolkningen efter besættelsens ophør, kom på afstand, og så var det, ligesom der var en psykologisk baggrund for, at man kunne benåde denne type af lovovertrædere. Jeg synes, det er uheldigt, at det gik sådan, at man gjorde forskel på denne måde, om end det var forståeligt.

Nu taler fru Mette Madsen om den samvittighedskonflikt, man kan komme i ved at gennemføre en lovgivning med tilbagevirkende kraft. Jeg mener, at den samvittighedskonflikt, jeg står i som folketingsmedlem ved at være ansvarlig for, at begrebet dødsstraf, det at tage et andet menneskes liv, står i gældende lovgivning, er større end den samvittighedskonflikt, man givetvis i en given situation kan komme i. Det må være den tids lovgivere, den tids mennesker med ansvaret, der må tage stilling til, om der er baggrund for at gennemføre en lovgivning på dette område med tilbagevirkende kraft.

Jeg kan kun sige, at ud fra det grundlag, vi kender i dag, ud fra andre argumenter, som jeg gerne vil fortsætte med, mener jeg i hvert fald ikke, det er rimeligt, at det står i lovgivningen i øjeblikket.

Det argument, der taler for, er selvfølgelig hensynet til, at vi som mennesker, som lovgivningsmagt, ikke på forhånd kan bestemme, at vi vil tage andre menneskers liv. Vi bevæger os på grænsen mellem liv og død på en sådan måde, at det givetvis må være en stillingtagen til, om vi kan gå ud over denne grænse, det drejer sig om i denne situation.

Vi ved, dødsstraffen er uden generalpræventiv værdi eller effekt. Derfor vil det simpelt hen blot være et udtryk for en hævnfølelse, et udtryk for en straffeforanstaltning, hvis man ønsker dødsstraffen bevaret. Jeg forstår slet ikke ordføreren for kristeligt folkeparti, jeg forstår ikke, at et parti, hvis baggrund for at opstå som politisk parti er hensynet til det ufødte liv, kan komme i tvivl om, om man skal overskride grænsen for det levende liv; det er for mig helt uforståeligt, at kristeligt folkeparti i hvert fald kan indtage et sådant standpunkt.

[Tastesen.]

Jeg er enig i de synspunkter, som fru Hanne Reintoft er kommet med om den humane strafferetspleje, og det skal dog siges hertil, at det er forkasteligt, hvis man går ind for disse inhumane foranstaltninger, som man kender i visse lande i nord, syd, øst og vest osv., og vi kan heller ikke selv sige os helt fri for, at det er ikke en mangel i det danske kriminalforsorgssystem, men sammenholdt med de fleste lande i verden tror jeg godt, vi kan sige, vi har en nogenlunde rimelig human strafferetspleje, og i alle tilfælde har folketinget gennem en række love, som blev gennemført i sidste folketingssamling, gjort sit til, at strafferetsplejen her i landet er blevet mere human, end den måske tidligere har været.

Så er der spørgsmålet om det internationale hensyn.

Danmark har jo i FN støttet alle de bestræbelser, der går på en mere human kriminalpolitik og går på, at man bør afskaffe dødsstraffen, man bør afskaffe tortur og de ting, vi kender mange steder i verden. Hvis vi skal kunne øve en indflydelse her, så er det væsentligt, at vi selv har vores sti ren i denne forbindelse, og det er altså ikke tilstrækkeligt, at vi har afskaffet dødsstraf i fredstid; dødsstraf må i denne situation også være afskaffet under andre forhold, som vi ikke kan vide noget sikkert om på nuværende tidspunkt. Men vi ved, hvilken betydning det har, at der er lande, der går foran, og der er trods alt 4 vesteuropæiske lande, som har taget dette skridt fuldt ud: Sverige, Finland, Vesttyskland og Østrig plus de andre 5 lande, som blev nævnt før. Jeg synes, at det kan ikke være afgørende, om det kun er vesteuropæiske lande; der er altid nogle, der skal gå foran, hvis man vil forsøge på at standse den umenneskelige udvikling, der ligger i selve begrebet dødsstraf, som det anvendes forskellige steder i verden, og forslaget her skal også opfattes som et forsøg på, at vi med større styrke vil være i stand til at påvirke den internationale opinion.

Jeg håber på, at vi får en god udvalgsbehandling, og jeg mener, at det ikke alene er et spørgsmål om at have argumenter for, det er også et spørgsmål om at have en personlig tilkendegivelse over for et sådant forslag som det, og vi respekterer fuldt ud, at der

kan være forskellige meninger i salen, men vi mener, at hver enkelt medlem nu må tage stilling, og vi i socialdemokratiet mener i hvert fald, at de argumenter, der taler for, at vi bør afskaffe dødsstraffen i krigstid, såvel som i fredstid, er så stærke, at lovforslaget bør gennemføres.

Poulsen (FP):

„Tiderne skifter og sæderne mildnes“. Når jeg har valgt det som indledning, skyldes det, at under retsopgøret i 1945 var der nogle, der var så heldige, at de kunne gå under jorden og holde sig væk fra retsmaskineriet i de første 2-3 år. Så så man allerede mildere på forbrydelsen, og man kan derfor faktisk sige, at det var rene tilfældigheder, der afgjorde, hvem der fik lov til at beholde hovedet og hvem ikke. Man kan ikke i en retsstat selv gøre sig til bøddel. Hvis samfundet dømmer nogen til døden, så er samfundet morder. Jeg synes, det er helt uhyggeligt, at vi har en lov, der simpelt hen holder den mulighed åben. Det er da rigtigt, at det er følelsesmæssigt betonet, men det er lige så rigtigt, at en sag som denne, som fru Lone Dybkjær nævnte, ikke er et femøres anliggende. Det er derfor kedeligt, at salen er så tom. Der er vel ingen i denne sal, der kunne drømme om at forlange nogen som helst partidisciplin, men i hvert fald burde det være noget, der skulle kunne fange lovgivernes opmærksomhed.

Man kan da i visse situationer have sympati for dødsstraffen, hvis man tænker på dengang, de tre betjente brutalt blev myrdet. Men som sagt, vi må i en retsstat ikke kunne opretholde den, og jeg vil fuldstændig tilslutte mig den sidste ærede talers undren over, at kristeligt folkeparti vakler i den sag, det er for mig fuldstændig ubegribeligt. I hvert fald for mig personlig er stillingen fuldstændig klar: dødsstraf hører ingen steder hjemme, og jeg vil gå imod under alle omstændigheder.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Bay):

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til retsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod

[Anden næstformand.]

dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Der er ikke mere på dagsordenen.

Med skrivelse af dags dato fremsender undervisningsministeren eksemplarer af en redegørelse for situationen omkring de højere og andre videregående uddannelser, som hun har ønsket at give tinget i henhold til forretningsordenens § 19, stk. 3. Redegørelsen vil blive omdelt og optaget i Folketings-tidende.

Udvalget om offentlige arbejder har afgivet betænkning over forslag til lov om international godstransport med motorkøretøjer m. v. og forslag til lov om international buskørsel. Eksemplarer vil blive omdelt.

Med skrivelse af dags dato har undervisningsministeren fremsendt skriftlig besvarelse af et af medlem af folketinget Fleming Jensen stillet spørgsmål. (Spm. nr. 188).

Med skrivelse af dags dato har arbejdsministeren fremsendt skriftlig besvarelse af et af medlem af folketinget H. C. Toft stillet spørgsmål. (Spm. nr. 190).

Med skrivelse af 19. april 1974 har finansministeren fremsendt skriftlig besvarelse af et af medlem af folketinget Gerda Møller stillet spørgsmål. (Spm. nr. 191).

Med skrivelse af dags dato har ministeren for offentlige arbejder fremsendt skriftlig besvarelse af et af medlem af folketinget Juul-Madsen stillet spørgsmål. (Spm. nr. 192).

Med skrivelse af dags dato har ministeren for offentlige arbejder fremsendt skriftlig besvarelse af et af medlem af folketinget Stetter stillet spørgsmål. (Spm. nr. 193).

Med skrivelse af dags dato har ministeren for offentlige arbejder fremsendt skriftlig besvarelse af et af medlem af folketinget Haunstrup Clemmensen stillet spørgsmål. (Spm. nr. 194).

Med skrivelse af dags dato har udenrigsministeren fremsendt skriftlig besvarelse af et af medlem af folketinget Hans Toft stillet spørgsmål. (Spm. nr. 195).

Med skrivelse af dags dato har udenrigsministeren fremsendt skriftlig besvarelse af et af medlem af folketinget Burgdorf stillet spørgsmål. (Spm. nr. 196).

Med skrivelse af dags dato har handelsministeren fremsendt skriftlig besvarelse af et af medlem af folketinget Ninn-Hansen stillet spørgsmål. (Spm. nr. 197).

Med skrivelse af dags dato har miljøministeren fremsendt skriftlig besvarelse af et af medlem af folketinget Hagen Hagensen stillet spørgsmål. (Spm. nr. 199).

Med skrivelse af 19. april 1974 har socialministeren fremsendt skriftlig besvarelse af et af medlem af folketinget Adam Møller stillet spørgsmål. (Spm. nr. 200).

Med skrivelse af gårds dato har socialministeren fremsendt skriftlig besvarelse af et af medlem af folketinget Simonsen stillet spørgsmål. (Spm. nr. 201).

Med skrivelse af 19. april 1974 har socialministeren fremsendt skriftlig besvarelse af et af medlem af folketinget Karen Thurøe Hansen stillet spørgsmål. (Spm. nr. 202).

Disse spørgsmål og besvarelserne vil blive optaget i Folketingstidende.

I skrivelse af 4. denne måned meddeler de af folketinget valgte statsrevisorer, at de efter statsrevisor Jacob Kierkegaards udtræden på ny har konstitueret sig og har valgt Peter Nielsen til formand og Hanne Budtz til næstformand.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Det politisk-økonomiske udvalg:

Udtræder: Svend Andersen (Roskilde amt)

Ny stedf.: Tillisch

Udtræder: Lindholt

Ny stedf.: Børge Pedersen

Skriftlig redegørelse.

Af undervisningsminister *Tove Nielsen* (19. april 1974):

Redegørelse for situationen omkring de højere og andre videregående uddannelser.

Indledning.

Jeg har ønsket at give denne redegørelse, dels fordi jeg gerne vil stå ved et løfte, som